

telným rozhraním osídlil hvozdíky, jež celkový rozsah stínové šedi v průběhu dne míjel. Tak tomu bylo bez výjimky. Výhodné bylo zjišťovat tyto okolnosti za podmínek tamního překvapivě početného výskytu tohoto krasce na někde až dominujících velkých trsech hvozdíků v řídkěji zapojeném rostlinstvu. Agresivní akát ale už tehdy měl tendenci se na písčité rezervace rozšiřovat. Kdyby ochránci přírody proti němu nezasahovali, dnes už by tam krasec *S. substriata* nežil vůbec, nebo jen vzácně, aniž by měl možnost přesídlit na nové vhodné stanoviště.

Nepostradatelný sluneční stimul

Zachovat na biotopech výrazně heliofilního hmyzu pro ně nezbytné světelné podmínky je rozhodující. Nelze rozlišovat, zda jde o druhy jmenovitě chráněné zákonem, či v záplavě jiných druhů běžně unikající pozornosti (často v různých červených seznamech nezmiňované), přesto nezřídka faunisticky významné a dokládající přírodní hodnotu území. K řadě chyb může svádět domněnka, že náhradou za prosluněná stanoviště si určité druhy poblíž vyhledávají a osídlí jiná místa. Necitlivé hospodářské zásahy však vždy způsobí brzký

lokální zánik heliofilů s životní vazbou na světelné i potravně vhodné stanoviště, která už nikde v okolí nenajdou. Tyto druhy, které se nedovedou adaptovat na změny míry oslunění, se tak dnes bohužel stávají stále vzácnějšími pozoruhodnostmi. Proto je třeba k nim přistupovat zvláště ohleduplně, aby se na všech pro ně příznačných místech mohly co nejdéle nerušeně vyskytovat.

Seznam použité literatury je uveden na webové stránce Živy.

Dana Holečková, Monika Vraštilová

Lemur kata a jeho chov v Zoo Dvůr Králové

Zoo ve Dvoře Králové nad Labem v květnu 2021 oslavila již 75. výročí od otevření. První lemuři sem byli dovezeni v r. 1985 ze Zoo Berlín. Šlo o pár lemurů vari, z nichž ale pouze jeden byl vari černobílý (*Varecia variegata*) a druhý kříženec s vari červeným (*V. rubra*). V té době se totiž oba druhy nerozlišovaly. I když následně (1989) zoo získala ještě dva jedince, tento druh se v původním pavilonu opic nikdy nerozmnožil a chov byl brzy zrušen (1991). Přímo pro lemury byla v r. 1999 postavena expozice – ostrov lemurů kata, který postupně obývalo několik desítek těchto zajímavých poloopic. Lemuři kata (*Lemur catta*) jsou tak již 24 let nedílnou součástí královédvorské zoo.

Lemur kata je jediný současný zástupce rodu *Lemur*, primát (řád Primates) z podřádu poloopic (Strepsirrhini) a čeledi lemurovití denní (Lemuridae), kam řadíme 21 v současnosti známých druhů včetně výše zmíněných variů. Pro zástupce této

čeledi je typické, že mají přední končetiny kratší než zadní a dlouhý huňatý ocas. Řezáky ve spodní čelisti vytvářejí tzv. hřebínek, kterým si čistí srst. Domovinou všech lemurů je Madagaskar, kde najdeme i další čeledi – 26 druhů lemuro-

vitých nočních (Lepilemuridae), 19 druhů indriovitých (Indridae) a 40 makiovitých (Cheirogaleidae, viz např. Zima a Macholán 2021). Nejznámějším a nejlépe prozkoumaným se stal lemur kata, který se ve větvích stromů pohybuje skákáním, ale ze všech lemurů tráví nejvíce času také na zemi. I když má nevýrazně šedé a bílé zbarvení, jeho černobíle pruhovaný ocas je nepřehlédnutelný. Nosí ho vztyčený ve tvaru otazníku a slouží ke vzájemné optické komunikaci. Domovem lemurů kata jsou lesy jižního a jihovýchodního Madagaskaru, kde však dnes výskyt zůstává jen ostrůvkovitý. V dospělosti váží 2,2 až 3,7 kg, přitom tělo s hlavou měří na délku 39 až 46 cm a ocas mají dlouhý 56 až 63 cm. V přírodě se dožívají přes 20, v lidské péči dokonce více než 33 let.

Způsob života lemura kata

Tito lemuři jsou všežraví a konzumují zejména plody, květy a listy, hmyz a jiné bezobratlé, také chameleony a ptáky. Soli získávají olizováním zeminy. V době sucha přijímají vodu ze sukulentních rostlin. Tím, že požírají různé plody, jejichž semena šíří trusem, pomáhají obnově lesa. Při hledání potravy ujdou během dne až jeden kilometr. Oblíbenou činností především v chladné části dne je slunění, kdy vystavují břišní část těla tak, že sedí na bobku s rozpaženými předními končetinami. Vrchol jejich denní aktivity nastává ráno a večer při stmívání, uprostřed dne často odpočívají. Žádný jiný lemur není více denní než právě kata. Lemuři kata žijí ve skupinách tvořených 6–24, občas až 35 jedinci. Jsou složeny buď jen ze samců, nebo ze samic a samců dohromady. Samice zůstávají v rodných skupinách, jsou tedy v societě vždy vzájemně příbuzné, a navíc dominantní nad samci, tlupu vede nejvýše postavená alfa samice. Samci rodnou skupinu opouštějí a migrují do nových tlup – tento mechanismus brání nežádoucímu příbuzenskému křížení. Rovněž mezi samci je vytvořena hierarchie, která zaručuje, že se páří ti nejvýše postavení, tedy nejsilnější jedinci na straně jedné a na straně druhé stojí nejnižší postavení samci, pohybující se na okraji skupiny a více vystavení útokům predátorů, hlavně největší madagaskarské šelmě fose (*Cryptoprocta ferax*).

1 Lemur kata (*Lemur catta*) ve výběhu v zoologické zahradě Dvůr Králové. Vlevo samice Mada s mláďetem na břiše, vpravo samice Fiana nesoucí dvojčata

